

Piyasada ortak sorun fiyatlandırma ve sübvansiyon

İzmir Ekonomi Üniversitesi Sürdürülebilir Enerji Anabilim Dalı Başkanlığı'nın Enerji IQ işbirliği ile düzenlediği VI. Enerji Yönetimi ve Politikaları Çalıştayı'nda enerji piyasası akademik perspektifle tartışıldı. Söz alan sektörün önde gelen temsilcilerinin ortak vurgusu, sağlıklı fiyatlandırma, sübvansiyon ve ithalat kısıtı oldu.

(Emre Ertürk / Müge Birden – 12.5.2017) İzmir Ekonomi Üniversitesi Sürdürülebilir Enerji Anabilim Dalı Başkanlığı'nın Enerji IQ işbirliği ile düzenlediği VI. Enerji Yönetimi ve Politikaları Çalıştayı, 11-12 Mayıs 2017 tarihleri arasında İzmir'de gerçekleştirildi.

İEÜ Sürdürülebilir Enerji Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Mehmet Efe Biresselioğlu'nun açılış sunumuyla başlayan Çalıştayı'nın açılış konuşmalarını GAZBİR Yönetim Kurulu Başkanı Yaşar Arslan ve TOBB Doğalgaz Meclisi Başkanı İbrahim Akbal yaptılar.

Doç. Dr. Efe Biresselioğlu

GAZBİR Başkanı Yaşar Arslan, konuşmasında Türkiye'nin ekonomik büyümesinin ve istikrarının önemine vurgu yaparak sözlerine başladı. Türkiye'nin her yıl %6 civarında büyümesi gerektiğine dikkat çeken Arslan, şu an %2.9 seviyesindeki büyüme oranının, nüfus artış hızına göre düşük olduğunu söyledi ve bu oranının büyümeyi sağlayacak ve istihdam yaratacak yeni projelerle yükseltilmesi gerektiğini kaydetti.

Enerji piyasasının, Türkiye'nin büyümesinin en önemli dinamiği olduğunu belirten GAZBİR Başkanı Yaşar Arslan, sözlerini şöyle sürdürdü:

“Öngörülebilir bir elektrik ve doğalgaz piyasası için bazı adımlar atıldı. Son 15 yılda kamunun elektrik üretimdeki payı %40'ların altına düşmüş durumda. Rezerv kapasite miktardan da %5'ten %50'ye çıktı. Aynı şekilde yenilenebilir enerji üretimi de %30 seviyesinden %50'lere yükseldi. En önemli aşamalardan biri de EPIAŞ'ın faaliyete geçmesi oldu. Piyasada şeffaflık sağlama yolunda da adımlar atılıyor.”

Sözlerini piyasadaki fiyat oluşumu ile ilgili önemli tespitleriyle sürdüren GAZBİR Başkanı Arslan, Türkiye'nin Avrupa'nın en ucuz enerji satan ülkesi konumunda olduğuna değindi ve yorumlarına şöyle devam etti:

“90 USD/MWh civarında seyreden fiyatları 45 USD/MWh'a çekmiş durumdayız. Olmalı mıydı? Neticede bizi neler bekliyor? Öngörülebilir bir piyasa şu anda yok. Piyasanın sürdürülebilir olması, ancak öngörülebilir piyasa oluşturulabilirse sağlanabilir.”

Yaşar Arslan

'Doğalgazın en önemli sorunu ithalatın serbest bırakılmaması'

Doğalgaz arz güvenliği ile ilgili de önemli tespitler yapan GAZBİR Başkanı Arslan, doğalgazda arz güvenliği için bir planın ortaya konulduğunu belirterek, ilgiyle izlenen konuşmasını şöyle sürdürdü:

“Doğalgaz depolama tesislerinin kapasitesinin artırılması ve yeni LNG tesislerinin kurulması bu planın ilk adımları oldu. Milli Enerji Politikası kapsamında yeni kararların da alınıp uygulanması gerekecek. Böylece doğalgazda da elektrikteki gibi arz fazlasının sağlanması mümkün olacak. Doğalgazın en önemli sorunu ithalatın serbest bırakılmaması. Türkiye, kısıtlı ithalat imkanlarını kullanıyor. Önümüzdeki dönemde ithalatın serbest bırakılacağını düşünüyoruz.”

'Dağıtım sektörü için yeni kaynak modelleri yaratılmalı'

Öngörülebilir bir doğalgaz ve elektrik piyasası için önümüzdeki süreçte çaba sarfedilmesi gerektiğine vurgu yapan GAZBİR Başkanı Arslan, yatırım ikliminin iyileştirilmesi gerekliliğine dikkat çekti. Enerji piyasasında önceki dönemlerde yapılan yoğun yatırım miktarlarının kısa sürede yeniden tekrar edilmesini beklemediklerini söyleyen Arslan, görüşlerini şöyle aktardı:

“Güçlü büyüme potansiyeli ve performansı fiyatlarda zorlanmaya neden olacak FED'in sıkı para politikası, kredi musluklarının kısılması, doların

piyasalardaki güçlü seyri ve faiz artırımını, önümüzdeki süreçte Türkiye'deki yatırımlara olumsuz etki edecek. Emtia fiyatlarında geçtiğimiz yıllarda Türkiye lehine olan durum, bundan sonra ülkemizin lehine fazla işlemeyecek. Türkiye'nin artan nüfusu ve enerji talebiyle yılda 10 milyar dolar enerjiye yatırım yapması gerekiyor. Dağıtım sektöründe eskiyen tesislerin yenilenmesi ve genişlemeler nedeniyle farklı kaynak modelleri yaratılmalı. Riskler aslında genel olarak yatırımcıların üzerinde gözüküyor, kamunun risk payı çok düşük.”

Talep değişikliği ve verimlilik vurgusu

Enerji şirketlerinin fırsata dönüştürebilecekleri en önemli konusunun enerji verimliliği olduğunu söyleyen GAZBİR Başkanı Yaşar Arslan, enerji verimliliğine odaklanan şirketlerin enerji sektöründe ciddi farklar yaratacağını ve adeta ezberleri bozacağını kaydetti. Arslan, verimlilikle birlikte tüketicilerin talep değişikliğini de hesaba katan şirketlerin bu farklılığı yaratacağını söyledi. Bu konuyu gündeme getirirken yeni ve oldukça önemli bir tanımı gündeme taşıyan Arslan; yeni dönemde “enerji yoğunluğu” konusunun yatırım kararlarının önemli bir unsuru olması gerektiğini dile getirdi. Bu verinin, yapılan enerji yatırımının ülke için verimliliği konusunda bir indikatör niteliği taşıdığını söyledi.

'Serbest piyasa modelinden çekinmemeliyiz'

VI. Enerji Yönetimi ve Politikaları Çalıştayı'nın açılışında konuşan TOBB Doğalgaz Meclisi Başkanı İbrahim Akbal, küresel enerji ve ekonomi trendlerini değerlendirerek sözlerine başladı. Dünyanın 7.5 milyar nüfusu içerisinde 1.5 milyar insanın elektriğe ve suya erişiminin olmadığını

İbrahim Akbal

söyleyen İbrahim Akbal, bu durumun başlı başına bir fırsat olması gerektiğini kaydetti.

Enerji piyasasının son 15 yılda çok önemli bir dönüşüm ve değişim süreci yaşadığına dikkat çeken TOBB Doğalgaz Meclisi Başkanı İbrahim Akbal, bu sürecin sonunda ithalatçı konumundaki ülkelerle ihracatçı pozisyonundaki bazı ülkelerin yer değiştirdiğini söyledi. Kaya gazı üretimini arttıran ABD'nin ihracatçı konuma geldiğini belirten Akbal, ithalatçı konumuna gelen ülkelere ise Mısır'ı örnek gösterdi.

Aralarında doğalgazın da bulunduğu fosil yakıtların, Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) verilerine göre 2016 yılında 13 milyar tpe olan talebin %86'sını oluşturduğuna dikkat çeken Akbal, fosil yakıtlardan 2035 senesinde 17 milyar tpe'ye yükselecek talebin, %75'ten fazlasının yine fosil yakıtlarla karşılanacağını belirtti. Akbal, Türkiye'nin enerji talebinin 130 milyon tpe ile küresel talebin %1'i civarında olduğunu ve Türkiye'de de fosil yakıtların dünyada olduğu gibi Türkiye'de de %86 paya sahip olduğunu belirtti.

'Fiyatların üzerindeki örtülü destek kalkmalı'

Türkiye'deki piyasa büyüklükleri ile de dikkat çekici bilgiler paylaşan TOBB Doğalgaz Meclisi Başkanı İbrahim Akbal, petrol piyasasının 130 milyar TL, elektrik piyasasının 55-60 milyar TL ve doğalgaz piyasasının 48-50 milyar TL büyüklüğe sahip olduğunu söyledi. Türkiye'nin GSMH'nin %10'unu oluşturduğunu söyleyen Akbal, doğalgazın piyasa büyüklüğündeki düşüklüğün nedeninin rekabetin geliştirilmemesi olduğunu söyledi. Akbal sözlerini şöyle sürdürdü:

"Neden doğalgaz piyasasının büyüklüğü az? Çünkü, rekabeti geliştiremedik ve bu yönde de fazla çaba gösteremedik. Bunu nasıl yapabiliriz? İthalatı serbest bırakarak ve rasyonel fiyatlandırma yaparak olurdu... Fiyatların üzerindeki örtülü destek kalkmalı."

Türkiye'nin kaynak çeşitliliğine giderek arz olanaklarını arttırması gerektiğine dikkat çeken Akbal, yeni giriş noktalarının oluşturulması ve mevcut giriş kapasitelerinin artırılmasının önemli olduğunu belirtti.

Sözlerine "serbest piyasa modelinden çekinmemeliyiz" diyerek devam eden TOBB Doğalgaz Meclisi Başkanı İbrahim Akbal, piyasadaki en büyük eksikliği ise 'sürdürülebilir ve öngörülebilir yapı'

olarak tanımladı.

'İhtiyaç sahipleri dışında doğalgazın fiyatının sübvansedilmesi uygulamasından vazgeçilmeli'

VI. Enerji Yönetimi ve Politikaları Çalıştayı'nın açılışından sonra kürsüye gelerek çalıştay ana konuşmasını gerçekleştiren PETFORM

Yönetim Kurulu Başkanı Aziz Camcı, konuşmasında küresel enerji piyasalarında öngörülebilirliği azaltan gelişmelere değindi.

PETFORM Başkanı Aziz Camcı, teknolojik gelişmelerin etkisiyle küresel enerji piyasalarında büyük bir değişimin yaşandığına değinerek, 10 yıl öncesine kadar imkânsız olarak nitelendirilen birçok gelişmenin günlük rutinin parçası haline geldiğini ifade etti. Camcı "Enerjinin depolanabilmesi, yenilenebilir enerji teknolojilerindeki gelişmeler, yatay sondaj tekniğinde kaydedilen ilerlemeler ve buna benzer sayısız teknolojik gelişme küresel enerji görünümünü değiştiriyor" dedi.

Aziz Camcı son 10 yılda, yenilenebilir alternatif enerji kaynaklarından daha fazla istifade edilmeye başlandığını, Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok ülkenin karbon salınımının azaltılabilmesi için farklı teşvik mekanizmalarını hayata geçirdiğini vurguladı. Yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerji miktarında artış kaydedilmesiyle birlikte, elektrik iletim şebekelerinin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için termik santrallere yönelik ihtiyacın da arttığını gözlemlediğini belirten Camcı, enerji emtiaları arasında yaşanan bu değişimin, güçlü bir fiyat rekabetini de beraberinde getirdiğini sözlerine ekledi.

Aziz Camcı, Uluslararası Enerji Ajansı verilerine göre 2040 yılına kadar mevcut doğalgaz talebinin ikiye katlanacağını ve küresel LNG ticaretinin 1 trilyon metreküpü aşacağını belirtti. Talep artışının büyük oranda Rusya ve ABD üretimiyle, Çin'in kendi kaya gazı kaynaklarını daha hızlı bir şekilde devreye almasıyla karşılanacağını ve Çin ve ABD'nin yanı sıra, Orta Doğu ve Rusya'nın da diğer iki büyük üretici olarak sistemde yer alacağını düşünüldüğünü sözlerine ekledi.

Aziz Camcı

'Petrole endeksli, doğası gereği rekabeti kısıtlayan uzun dönemli sözleşmelerin yerini kısa dönemli, TTF, NBP gibi likit doğalgaz hublarında oluşan fiyatlara endeksli kısa dönemli sözleşmelere bıraktığını görüyoruz'

Türkiye'nin de dâhil olduğu Avrupa piyasasının bir bütün olarak düşünüldüğünde en büyük talep bölgelerinden biri olacağını ve dolayısıyla gaz arzının bu bölgeye yönelik gelişeceğini öngörmenin zor olmadığını altını çizen Camcı "Avustralya ve ABD'nin 2016 yılında LNG ihracatçısı olarak sisteme girmesi uzak doğudaki fiyatların gevşeyerek Batı piyasalarına yakınsamasına neden oldu. Küresel gaz piyasalarında yaşanan rekabet, özellikle, petrole endeksli, doğası gereği rekabeti kısıtlayan uzun dönemli sözleşmelerin yerini kısa dönemli, TTF, NBP gibi likit doğalgaz hublarında oluşan fiyatlara endeksli kısa dönemli sözleşmelere bıraktığını görüyoruz" dedi.

PETFORM Başkanı Aziz Camcı, Türkiye'nin doğalgaz ticaret merkezi olma vizyonuna yönelik açıklamalarda bulundu.

Rekabetin tesis edildiği, çok tedarikçili ve tüm oyuncuların eşit olduğu bir piyasa kurgusunda doğalgaz ticaret merkezi kurma hedefine ulaşmanın mümkün olduğunu sözlerine ekleyen Camcı, ticaret merkezinde oluşacak fiyat sinyalinin güvenilir, alıcı ve satıcı tarafından kabul edilebilir olması için derinliğin ve likiditenin sağlanmasının da ayrıca önemli olduğunu altını çizdi.

Aziz Camcı "PETFORM olarak bölgede bir ticaret merkezi kurulması fikrinin gündeme gelmesi durumunda bunun Türkiye üzerinde olması gerektiğini düşünüyoruz. Doğu Akdeniz, Güney Doğu Avrupa, Balkanlar içine alacak şekilde şekillenecek bir doğalgaz ticaretinin Türkiye üzerinden geliştirilmesi bizim için büyük ekonomik ve politik fırsatları beraberinde getirecek" dedi.

Doğalgaz piyasamızın potansiyelinin verdiği güçle, ülkemizin doğalgaz ticaret merkezi olması için BOTAŞ'ın yeniden yapılandırılması, ihtiyaç sahipleri dışında doğalgazın fiyatının sübvansedilmesi uygulamasından vazgeçilmesi, ithalatın serbest bırakılması, birincil ve ikincil mevzuatın serbest piyasa ilkeleri çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini hatırlatan Camcı, Enerji Yönetimi ve Politikaları Çalıştayı'nın altıncısını düzenleyen İzmir Ekonomi Üniversitesi'ne ve Enerji IQ'ya teşekkür ederek konuşmasını sonlandırdı.